

**Buck
Consultants
International**

‘Foto’ Brabantse economie

Bijlage bij Bouwsteen Economie en Internationalisering

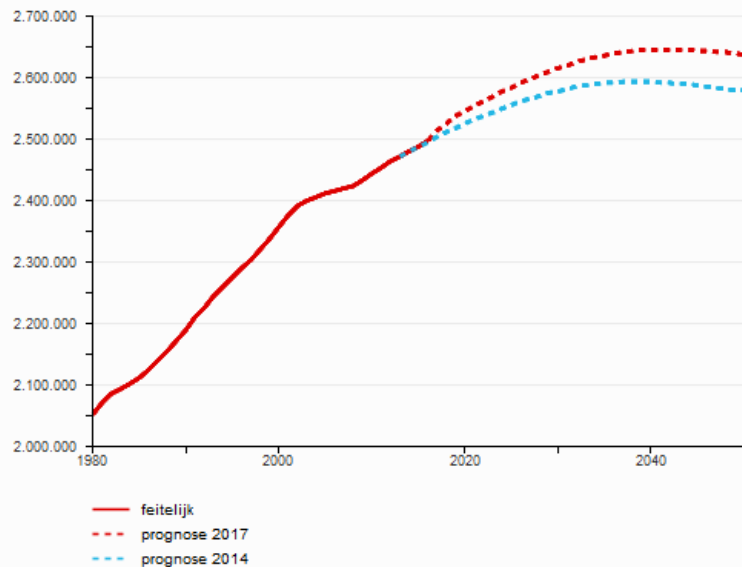
Buck Consultants International
Postbus 1456
6501 BL Nijmegen
Telnr : +31 24 379 0222
Mobiel : +31 6 3563101
E-mail : paul.bleumink@bciglobal.com

A Bevolking en arbeidsmarkt

Een groeiende bevolking, maar niet overal

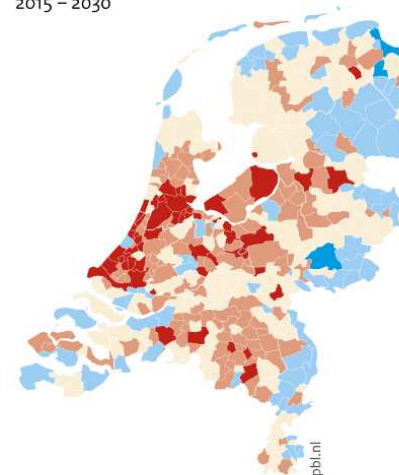
- In 2017 heeft Noord-Brabant 2.513.500 inwoners, de verwachting is dat het inwonertal tot 2040 zal groeien naar 2.645.000 inwoners
- De bevolkingsgroei is het sterkst in de steden en gebieden daaromheen, krimp wordt verwacht in een deel van het landelijk gebied, m.n. in West-Brabant

Bevolkingsomvang
Noord-Brabant, 1980-2050

Bevolkingsontwikkeling per gemeente

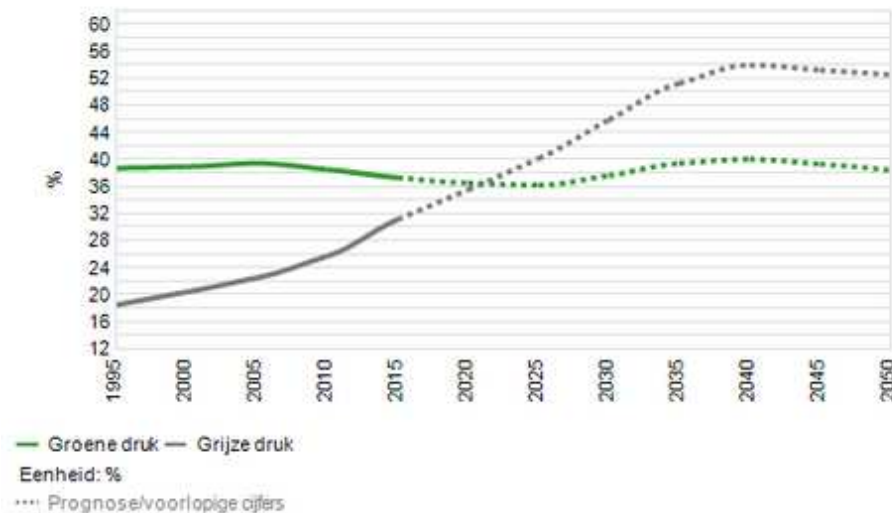
2015 – 2030

Bron: PBL/CBS regionale bevolkings- en huishoudensprognose 2015-2040

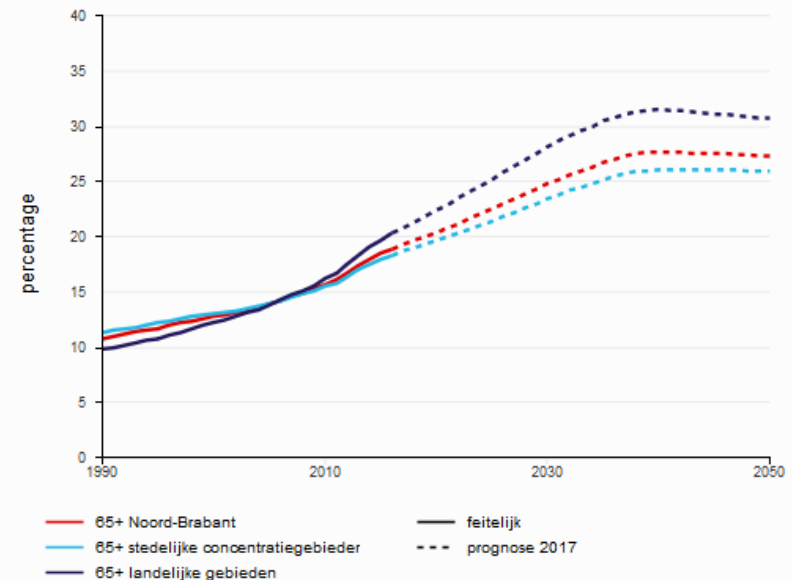
Toename grijze druk, met name in landelijk gebied

- Hoewel de bevolking voorlopig blijft groeien, slaat ook in Noord-Brabant de vergrijzing toe
- Terwijl de verhouding tussen jongeren en werkenden ('groene druk') tamelijk stabiel blijft, neemt de verhouding tussen ouderen (65+/AOW+) en werkenden ('grijze druk') gestaag toe
- Grijze druk neemt sneller toe in landelijke gebieden

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Percentage 65+
Stedelijke concentratiegebieden en landelijke gebieden, 1990-2050

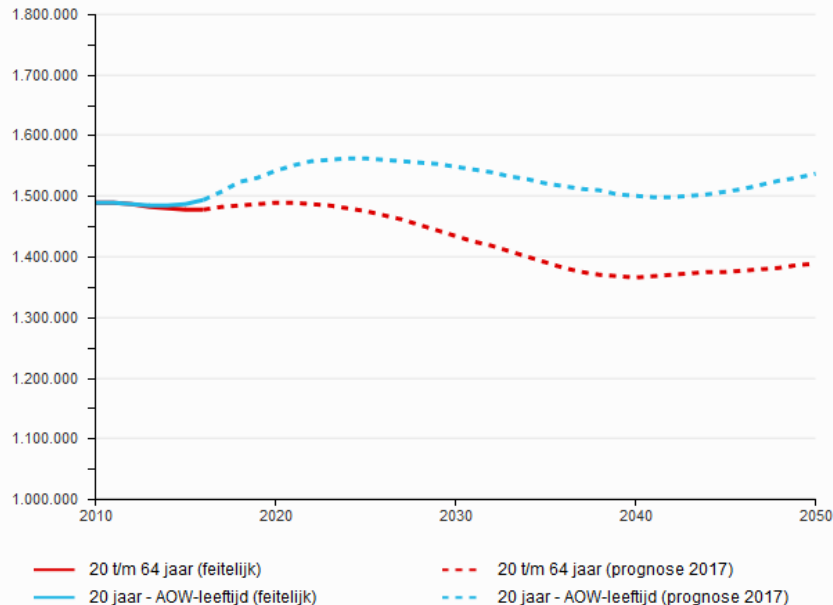
Stabiele potentiële beroepsbevolking, maar de workforce wordt ouder

- Tot 2025 groeit de Brabantse beroepsbevolking, na 2025 neemt de omvang van de beroepsbevolking tot 2040 af tot het niveau van 2012, daarna is er weer groei
- In 2050 is 10% van de potentiële beroepsbevolking 65+

Ontwikkeling potentiële beroepsbevolking

(20 jaar - AOW-leeftijd, absoluut)

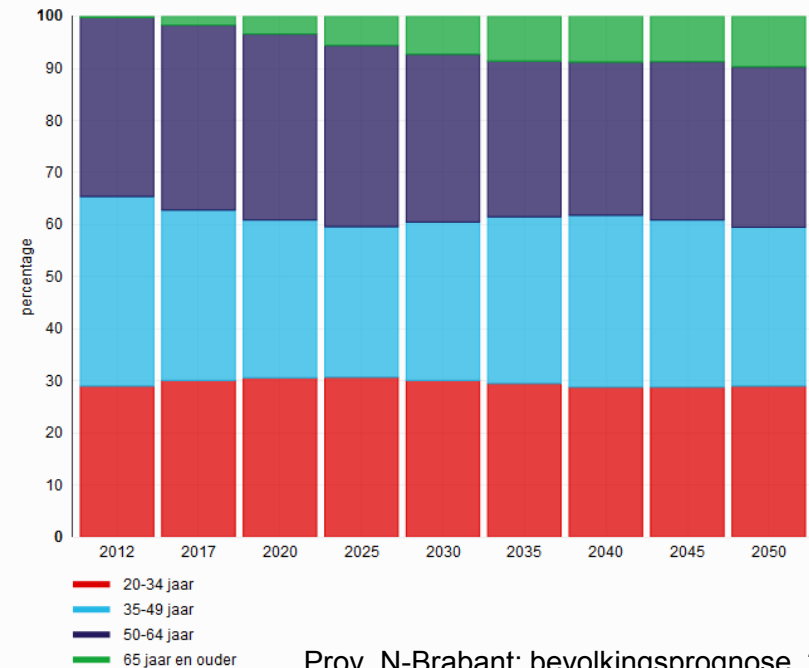
Noord-Brabant, 2010-2050

Samenstelling potentiële beroepsbevolking

(20 jaar - AOW-leeftijd)

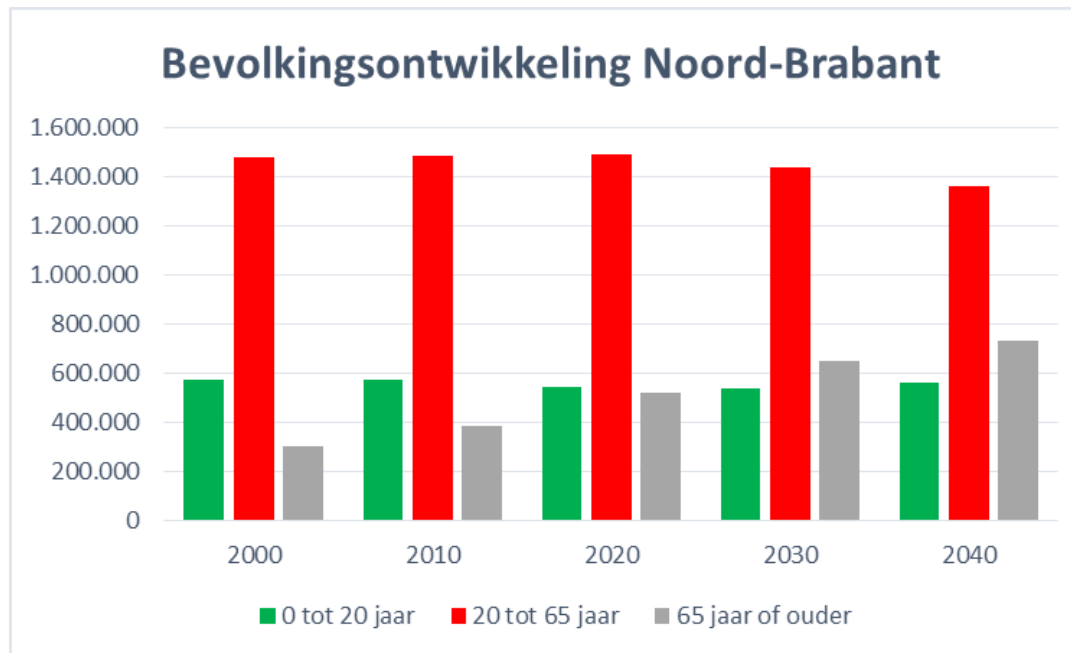
Noord-Brabant, 2012-2050

Prov. N-Brabant; bevolkingsprognose, 2018

Minder werkenden zorgen voor meer jongeren en meer ouderen

- De potentiële beroepsbevolking in Noord-Brabant daalt tot 2040 met 9 procent, er komen iets meer jongeren en bijna anderhalf keer meer ouderen.

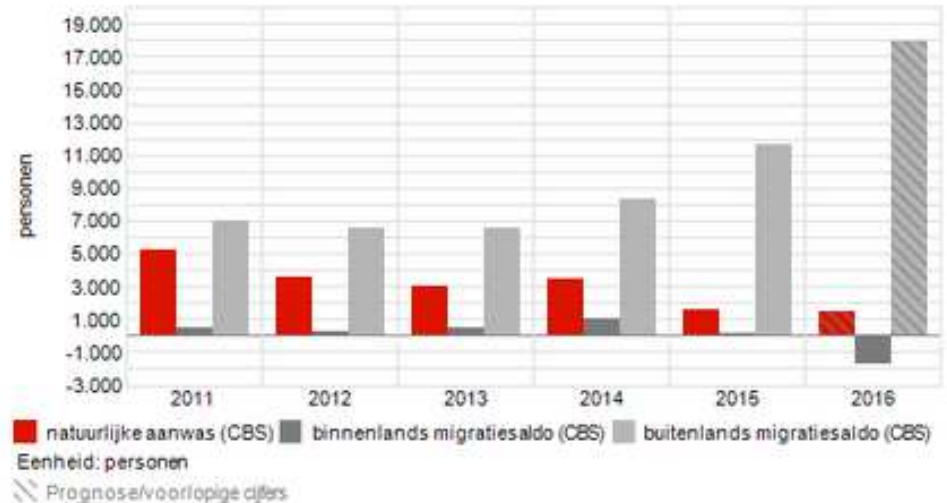
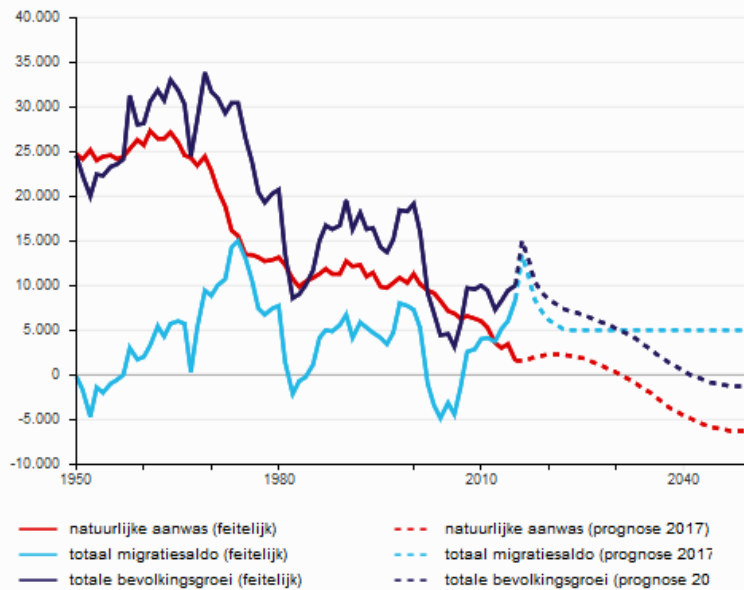

CBS, regionale bevolkingscijfers, 2018

Bevolkingsgroei

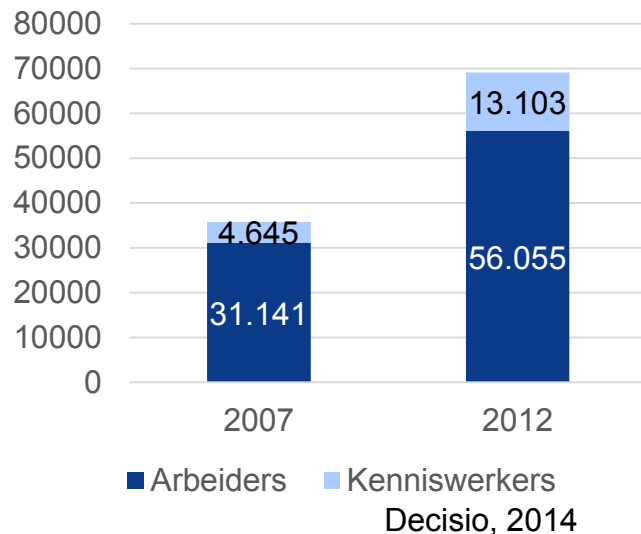
- De natuurlijke aanwas (geboorte-sterfte) blijft in de toekomst verder afnemen
- Noord-Brabant kent vanaf 2030 alleen nog bevolkingsgroei door migratie (afgelopen jaren voornamelijk buitenlandse migratie)

Bevolkingsgroei
Noord-Brabant, 1950-2050

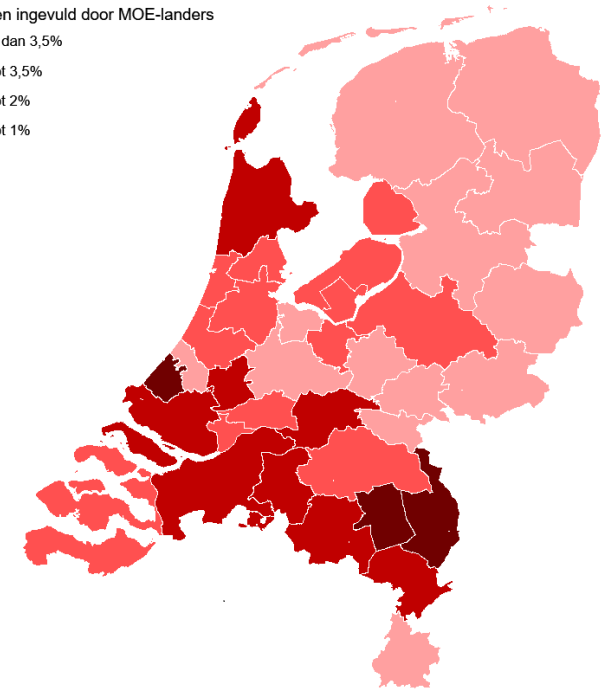
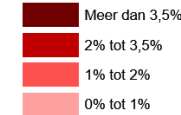

Toenemende internationalisering

- Het aantal 'internationals' op de Zuid-Nederlandse arbeidsmarkt neemt toe
- Tussen 2007 en 2012 groeide in Brabant en Limburg het aantal kenniswerkers (inkomen: 38.000 of meer) van 4.600 naar 13.100 en het aantal internationale arbeiders van 31.100 naar 56.000
- De kenniswerkers komen vooral uit Duitsland, VK, VS en Azië
- De arbeiders komen vooral uit Midden- en Oost-Europa (o.a. Polen)
- Ook zijn er op de Brabantse Universiteiten steeds meer internationale studenten

Aandeel banen ingevuld door MOE-landers

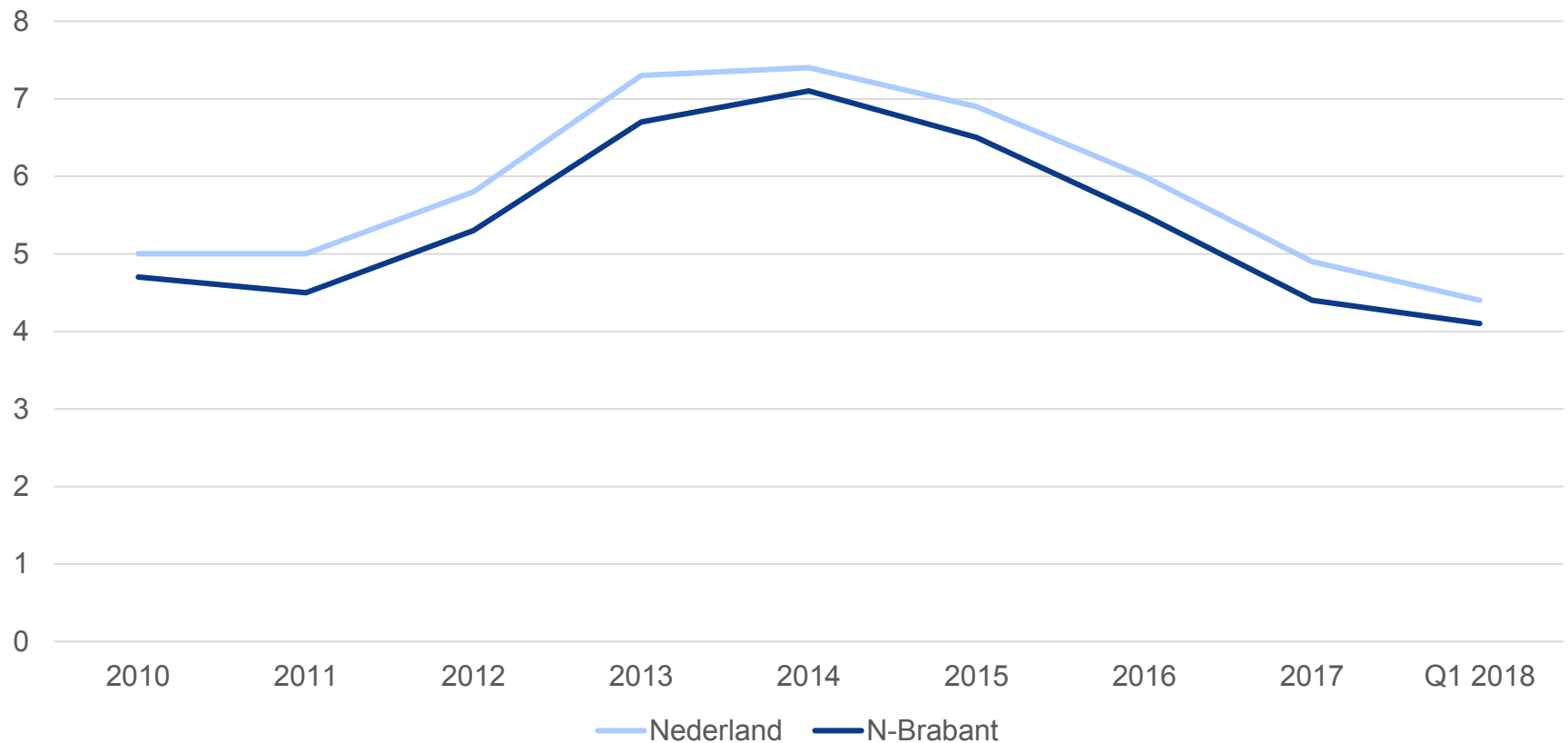
SEO, 2018

	2012		2017	
	% Int.	Internat.	Totaal	% Int.
TU/e	9,3%	1.413	10.766	13,1%
Tilburg Uni.	8,8%	1.736	13.050	13,3%

TU/e & Tilburg University, 2018

Werkloosheid structureel lager

- De werkloosheid is in Noord-Brabant structureel lager dan het Nederlands gemiddelde

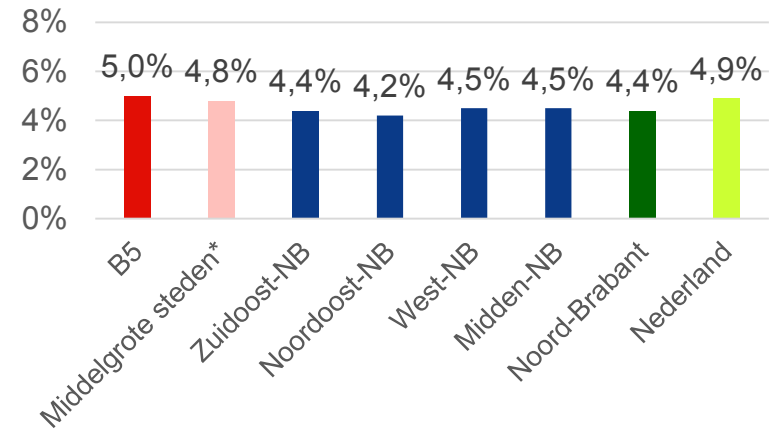

CBS, 2018

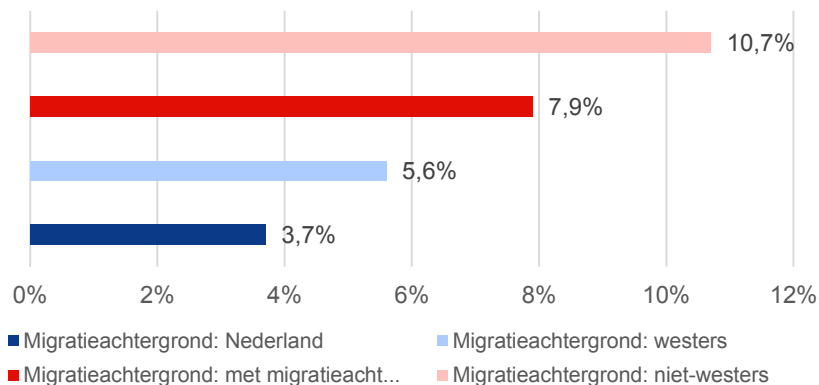
Werkloosheid uitgesplitst

- Hogere werkloosheid in steden
- Hogere werkloosheid Brabanders met migratieachtergrond (conform Nederlands beeld)
- Hogere werkloosheid laagopgeleiden, maar niet hoger dan in Nederland

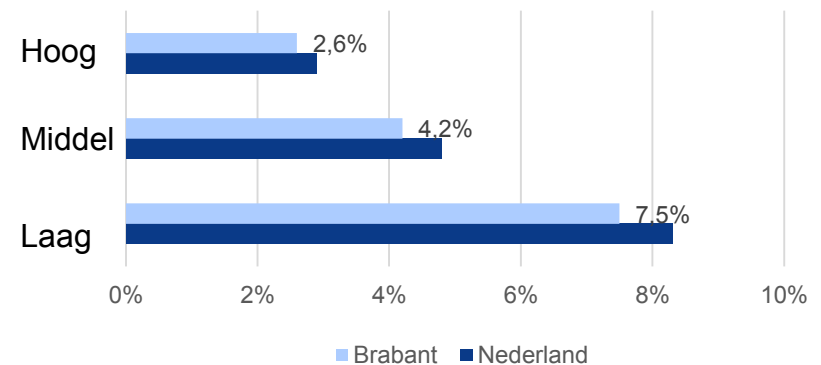
Werkloosheid per deelgebied, 2017

Werkloosheid naar migratieachtergrond

Werkloosheid naar opleiding

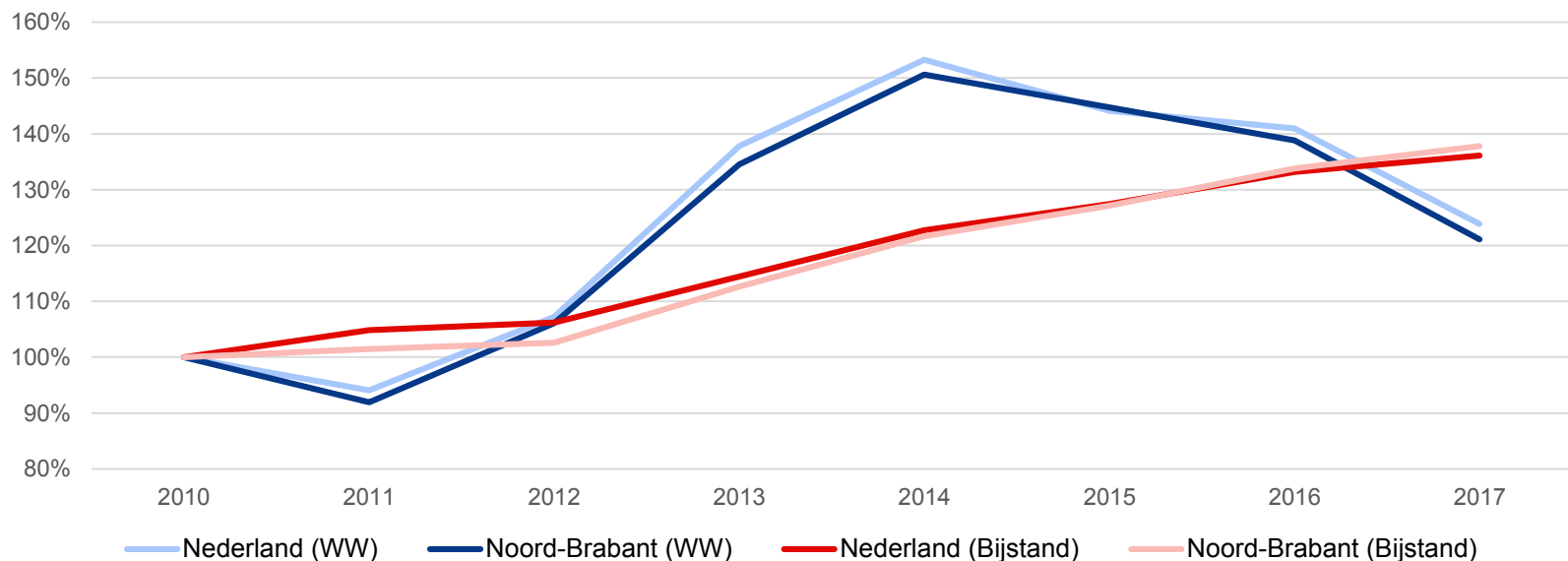

* = Gemeenten met stedelijk karakter en 45.000 inwoners of meer, niet behorend tot B5

CBS, 2018

Uitkeringen

- Noord-Brabant telt in 2017 circa 49,000 mensen die WW ontvangen en 60,600 mensen die Bijstand ontvangen; ten opzichte van Nederland is het aantal mensen in de Bijstand in Noord-Brabant relatief hoog
- Economische groei leidt tot afname aantal WW'ers
- Aantal mensen in de bijstand groeit sinds 2010 gestaag, m.n. veroorzaakt door instroom migranten/asielzoekers (CBS, 2018)
- Ontwikkeling in Noord-Brabant volgt landelijk patroon

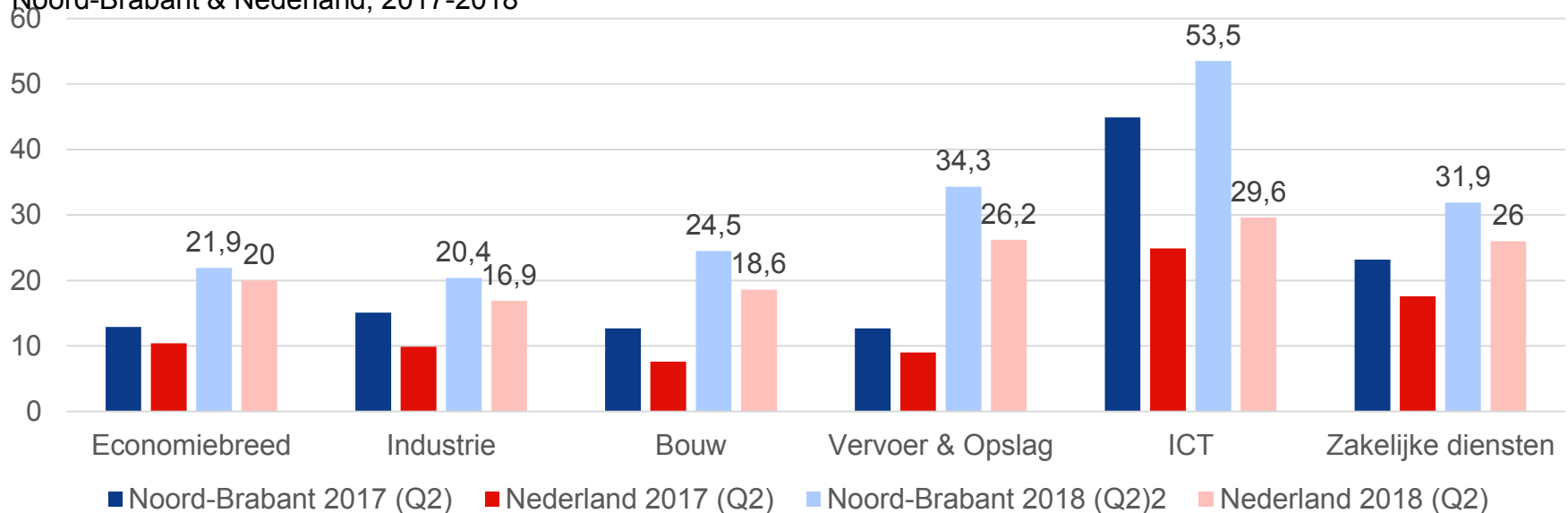

Tekort arbeidskrachten als belemmering groei

- Mismatch: bedrijven vinden moeilijk het juiste personeel, 21,9% van Brabantse bedrijven geeft aan dat tekort aan arbeidskrachten een belemmering is voor groei onderneming
- In alle sectoren ervaren meer Brabantse bedrijven tekorten; m.n. in ICT (53,5%), logistiek (Vervoer & Opslag) (34,3%) en zakelijke diensten (31,9%) vinden veel bedrijven moeilijk het juiste personeel

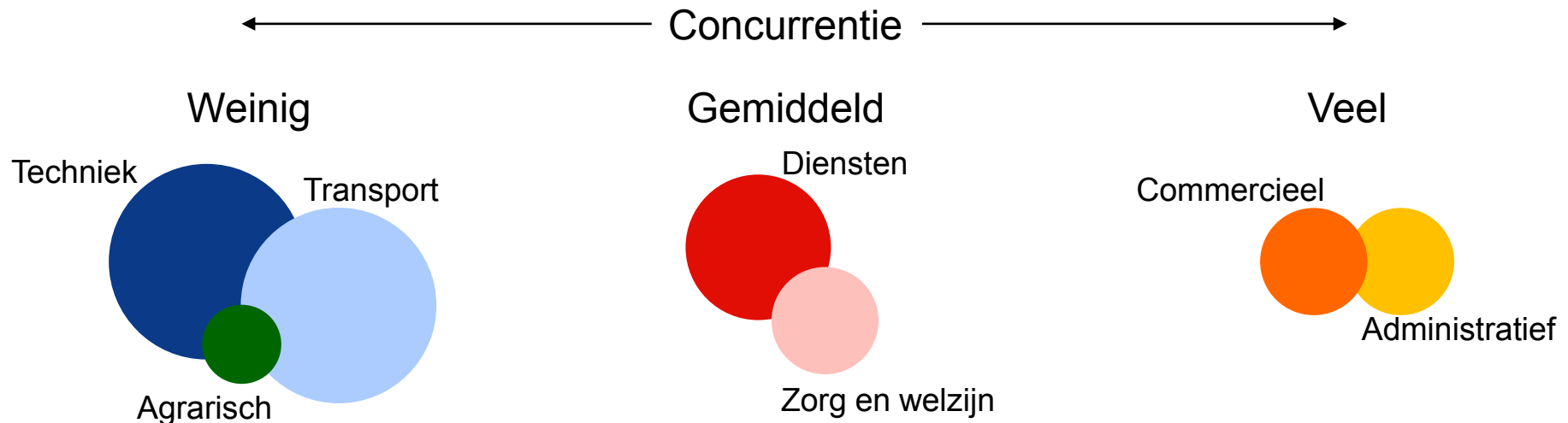
Percentage ondernemers per sector dat aangeeft tekort aan arbeidskrachten te zien als belemmering voor groei, Noord-Brabant & Nederland, 2017-2018

CBS, Conjunctuurenquête, 2018

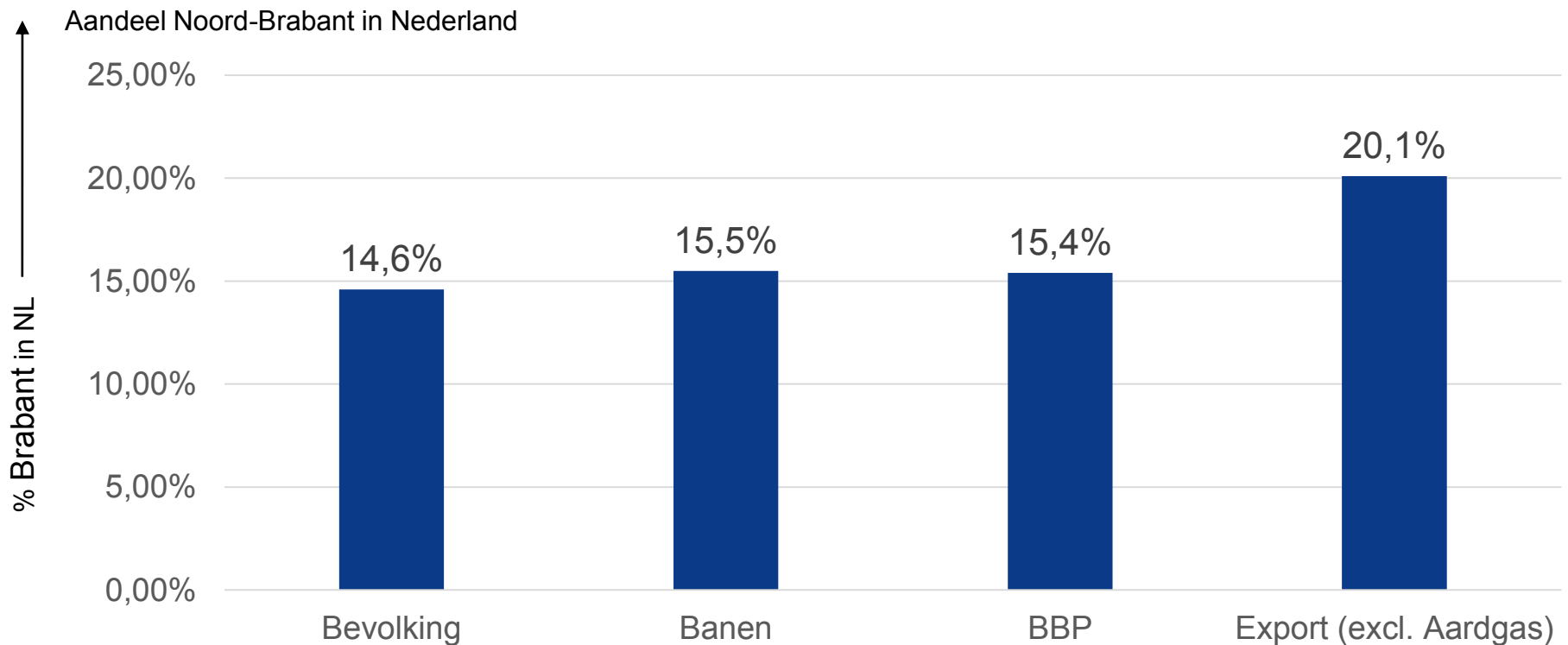
Ook kwalitatieve mismatch laagopgeleiden

- Niet alleen aan de bovenkant, maar ook aan de onderkant van de arbeidsmarkt is sprake van een mismatch
- Aan de ene kant is er veel vraag naar laagopgeleiden in techniek, transport & logistiek en agrarische beroepen, sollicitanten in die beroepen ervaren weinig concurrentie, aan de andere kant ervaren laagopgeleiden in de commerciële sector en de administratieve sector veel concurrentie

B Brabant economisch koploper

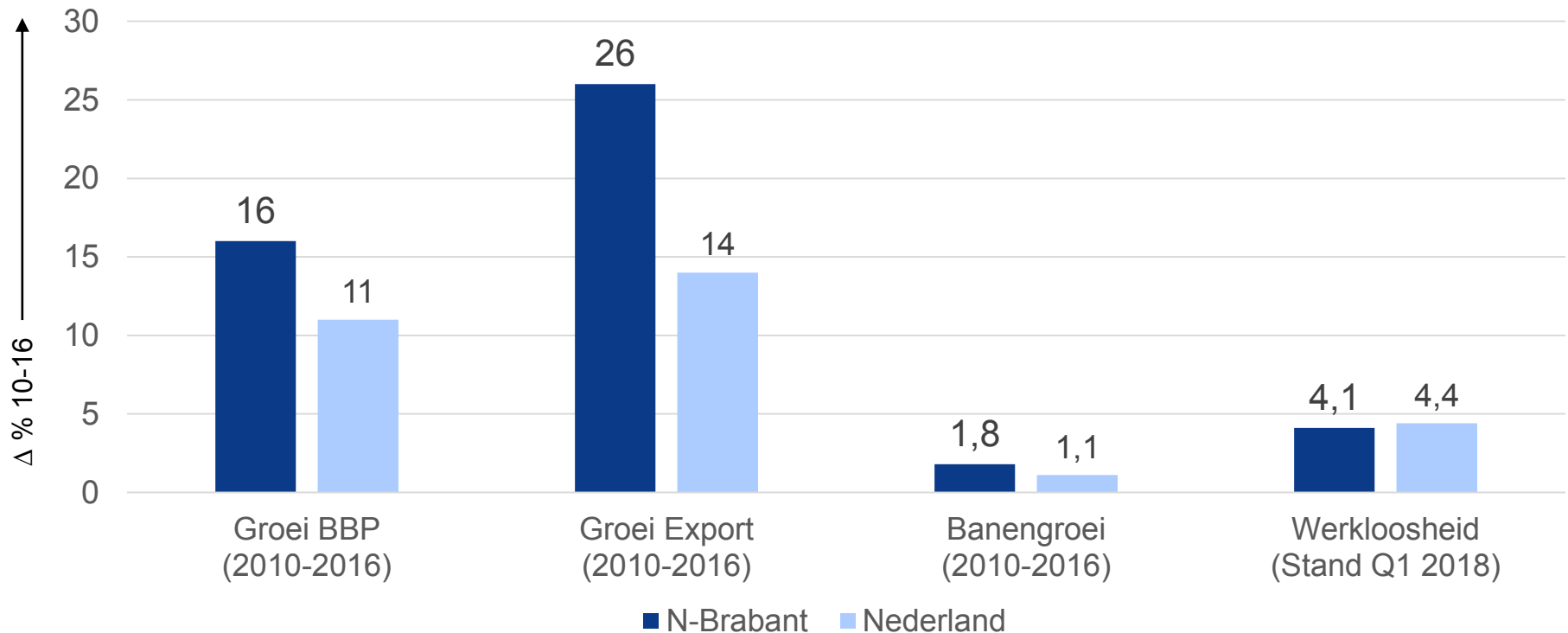
- Noord-Brabant levert een substantiële bijdrage aan de Nederlandse economie
- De Brabantse economie levert relatief veel banen, BBP en vooral export

Brabant snelle groeier

- Noord-Brabant doet het economisch goed: de provincie is de laatste jaren (m.n. sinds 2014) bovengemiddeld snel gegroeid en de werkloosheid is structureel lager dan het Nederlands gemiddelde

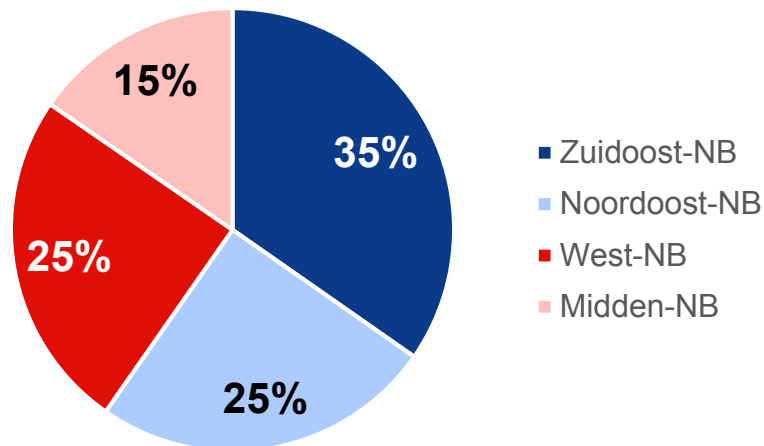
Economische ontwikkeling N-Brabant t.o.v. Nederland

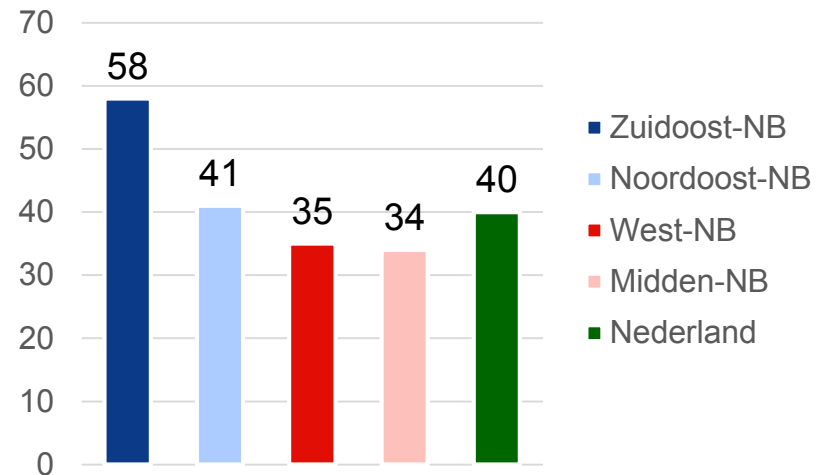
Economische groei per deelgebied

- Zuidoost-Brabant trekker groei ‘verdienvermogen’
- Vergeet ook de andere regio’s niet! (substantiële omvang)
- West- en Midden-Brabant blijven achter bij groei NL

Aandeel COROP-regio’s in toegevoegde waarde van Noord-Brabant (€94 mld.), 2015

Groepercentage toegevoegde waarde per COROP-regio in Noord-Brabant, 1995-2015

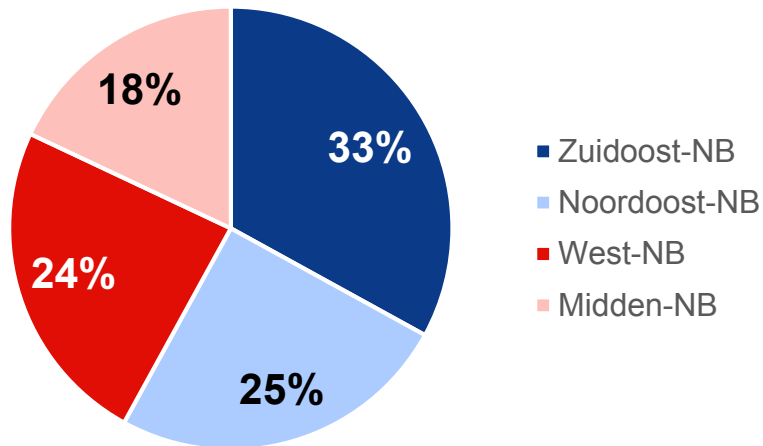

Analyse Jeroen v. Oort;
CBS, 2018

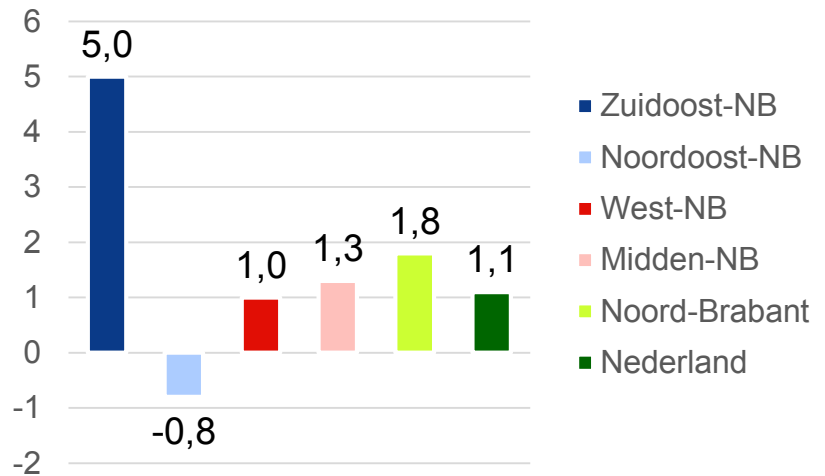
Banengroei per deelgebied

- Zuidoost-Brabant is ook de banenmotor van de provincie, met een groei van circa 19.000 banen tussen 2010-2016
- Andere Noord-Brabantse COROP-regio's blijven achter qua banengroei

Aandeel COROP-regio's in banen van werknemers in Noord-Brabant (1,2 mln.), 2016

Groeipercentage banen van werknemers per COROP-regio, 2010-2016

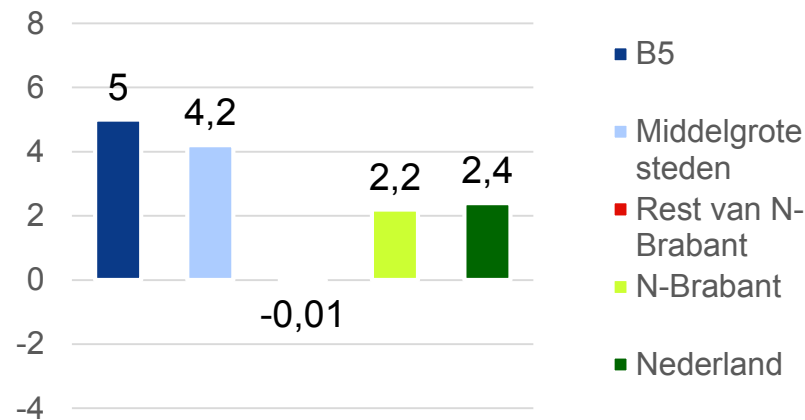

CBS, 2018

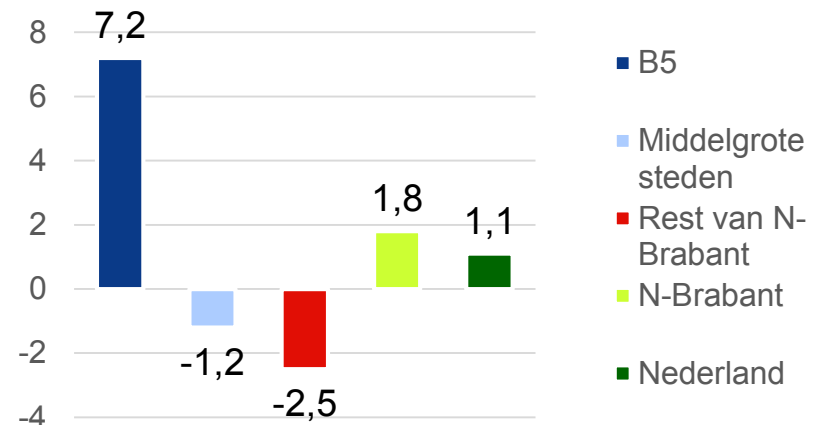
Grote steden zorgen voor groei

- Banengroei en bevolkingsgroei concentreren zich in de grote steden
- In middelgrote steden groeit de bevolking wel, maar blijft de banengroei achter

Groeipercentage aantal inwoners in B5, middelgrote steden* en de rest van N-Brabant, 2010-16

Groeipercentage aantal banen van werknemers in B5, middelgrote steden* en de rest van N-Brabant, 2010-16

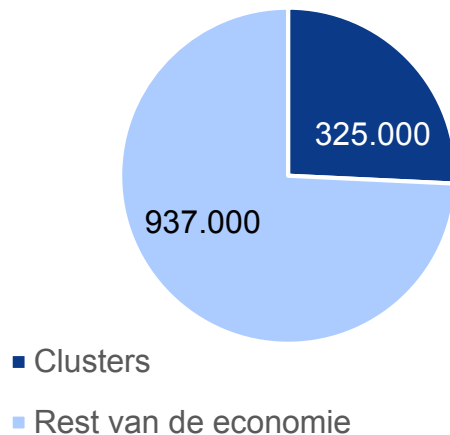

* = Gemeenten met stedelijk karakter en 45.000 inwoners of meer, niet behorend tot B5

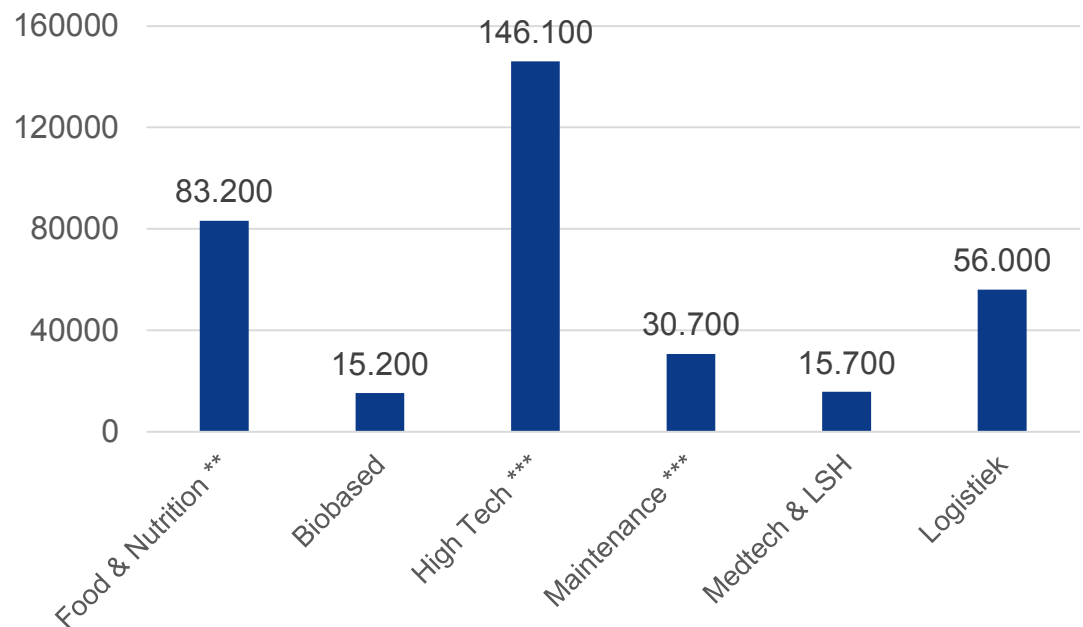
C Kracht Brabantse clusters

- Noord-Brabant onderscheidt zes 'stuwende' clusters (exportgericht)
- Gezamenlijke omvang bedraagt 325.000 banen, dat is 26% van de gehele economie

Aandeel clusters* in economie

Absolute omvang clusters

- * = Zonder dubbeltellingen
- ** = Inclusief 35.000 banen bij landbouwbedrijven
- *** = Inclusief ICT-sector

Bron: Vestigingsregister; bewerking BCI

Clusters zijn dragers banengroei

- Banengroei economie over 2013-2017 bedraagt 2,5%*
 - Groei in clusters bedraagt 6,3% (+19.100 banen)
 - Overig economie groeit met 1,3% (+11.800 banen)

- Verdeling naar cluster

	2013	2017	Groei #	Groei %
Food & Nutrition **	80.900	83.200	2.300	2,8%
Biobased	14.900	15.200	300	2,1%
High Tech ***	133.500	146.100	12.600	9,5%
Maintenance	29.900	30.700	800	2,7%
Medtech & LSH	14.900	15.700	800	5,5%
Logistiek****	52.600	56.000	3.400	6,4%

* = Cijfers wijken (enigszins) af van eerder gepresenteerde CBS-data door verschil in periode en meetmethode

** = Inclusief 35.000 banen bij landbouwbedrijven

*** = Inclusief ICT-sector

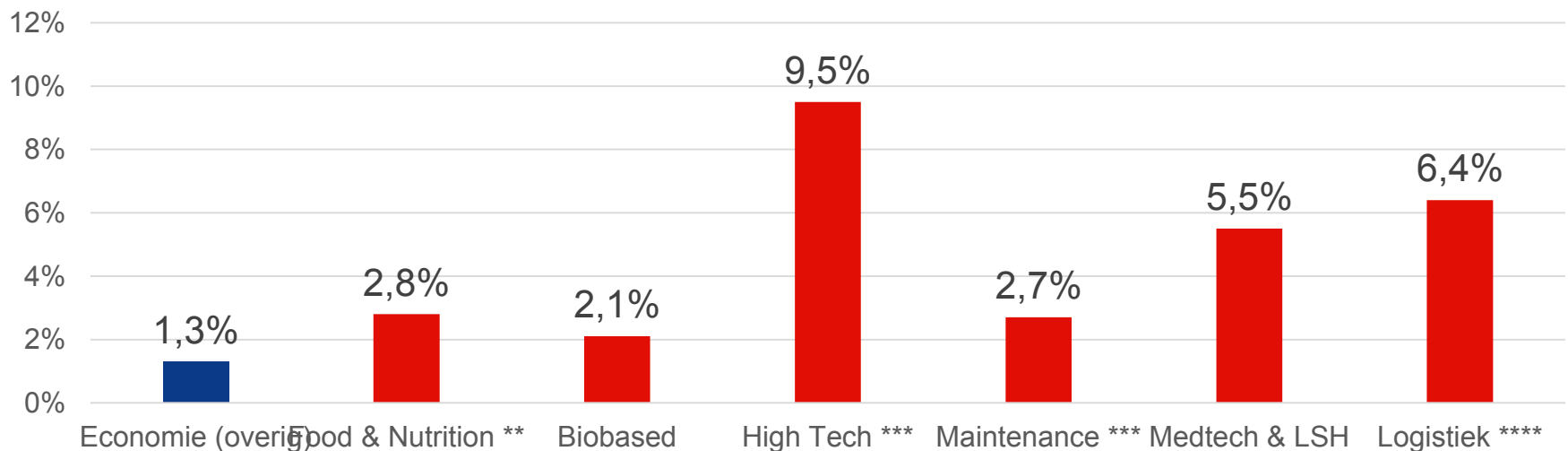
**** = Louter logistiek als hoofdactiviteit, exclusief logistieke functies bij andere bedrijven

Bron: Vestigingsregister; bewerking BCI

Clusters zijn dragers banengroei

- Banengroei economie over 2013-2017 bedraagt 2,5%*
 - Groei in clusters bedraagt 6,3% (+19.100 banen)
 - Overig economie groeit met 1,3% (+11.800 banen)
- Banengroei naar cluster

Ontwikkeling aantal banen per cluster en rest economie 2010-2016

■ = Overige economie ■ = Brabantse clusters

Bron: Vestigingsregister; bewerking BCI

* = Cijfers wijken (enigszins) af van eerder gepresenteerde CBS-data door verschil in periode en meetmethode

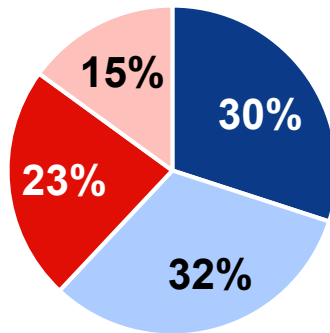
** = Inclusief 35.000 banen bij landbouwbedrijven

*** = Inclusief ICT-sector

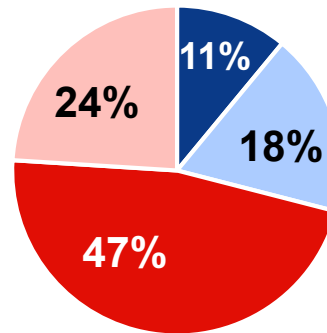
**** = Louter logistiek als hoofdactiviteit, exclusief logistieke functies bij andere bedrijven

Clusters overall aanwezig, met concentraties

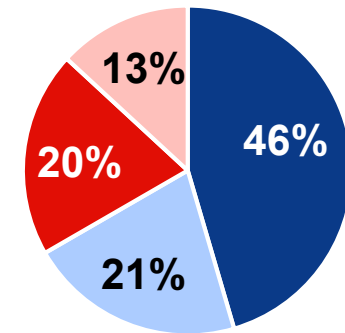
Agrifood & Nutrition
83.200 banen

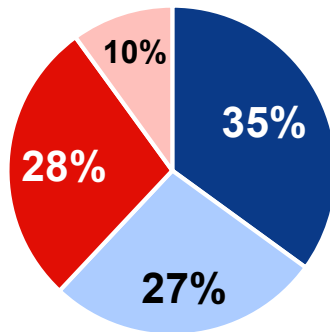
Biobased
15.200 banen

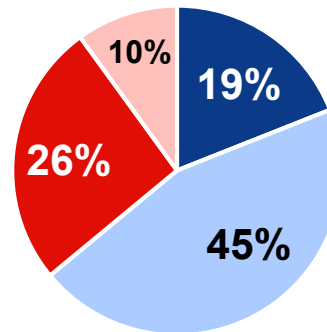
High Tech
146.100 banen

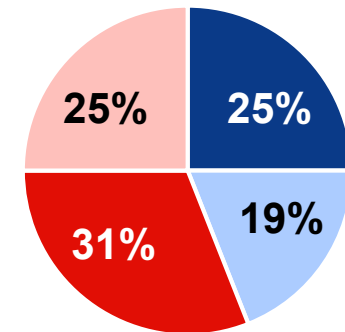
Maintenance
30.700 banen

Medtech & LSH
15.700 banen

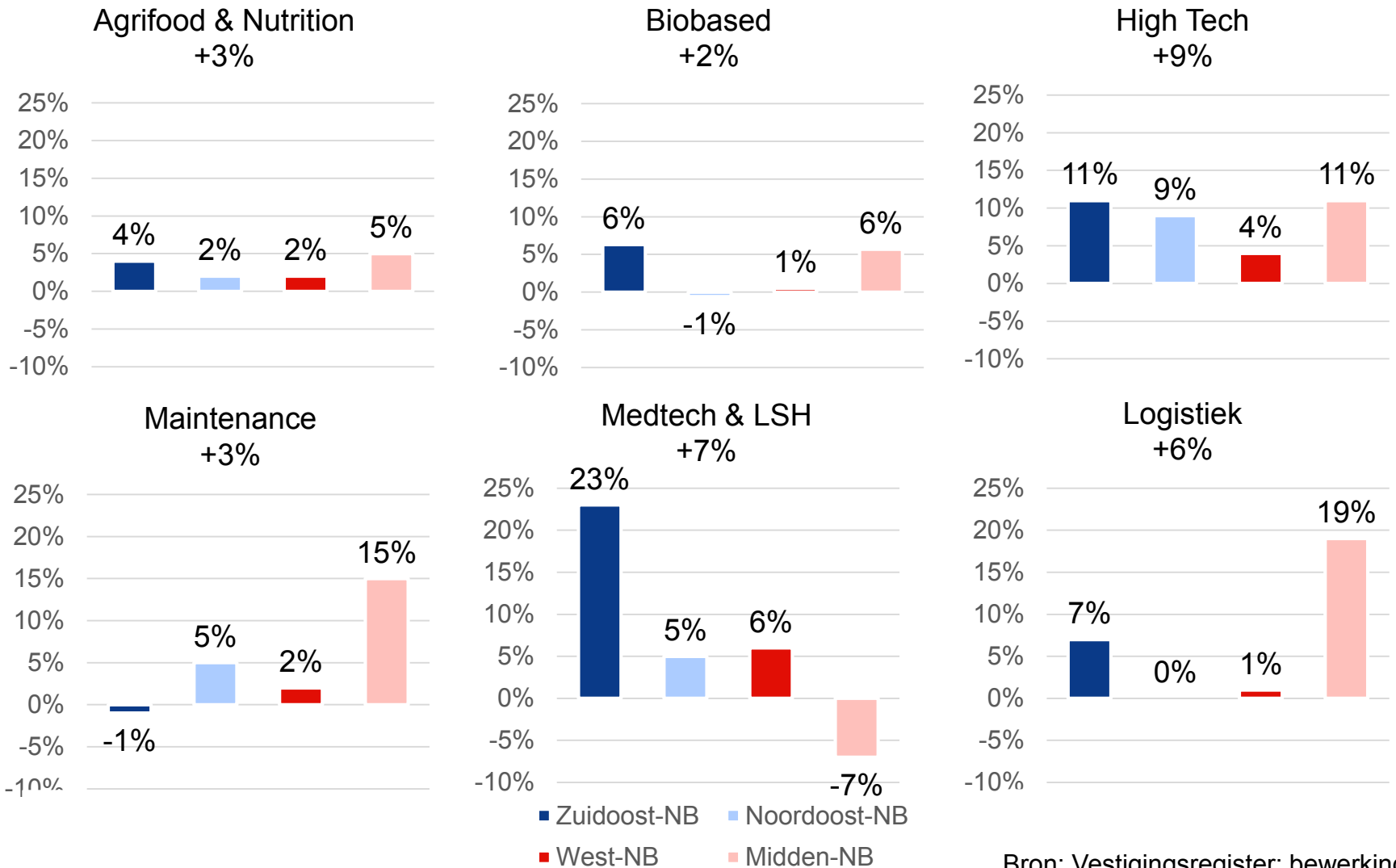
Logistiek
56.000 banen

■ Zuidoost-NB ■ Noordoost-NB
■ West-NB ■ Midden-NB

Bron: Vestigingsregister; bewerking BCI

Per regio uiteenlopende banengroei clusters

Bron: Vestigingsregister; bewerking BCI

Groei vooral in kleinere bedrijven

- Dynamiek bij reeds in 2013 gevestigde bedrijven
 - 88% van de werkgelegenheid zit bij gevestigde bedrijven (blijvers)
 - De groei manifesteert zich vooral bij Micro- en deels bij MKB-bedrijven
 - In Logistiek en Food&Nutrition juist sterke groei van gevestigd grootbedrijf

	Micro	MKB	Groot
	<10	10-249	>250
Food & Nutrition	onder gemiddeld	gemiddeld	bovengemiddeld
Biobased	bovengemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld
High Tech	bovengemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld
Maintenance	bovengemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld
Medtech & LSH	bovengemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld
Logistiek	onder gemiddeld	gemiddeld	bovengemiddeld
Totaal economie	bovengemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld

Legenda: ontwikkeling per cluster

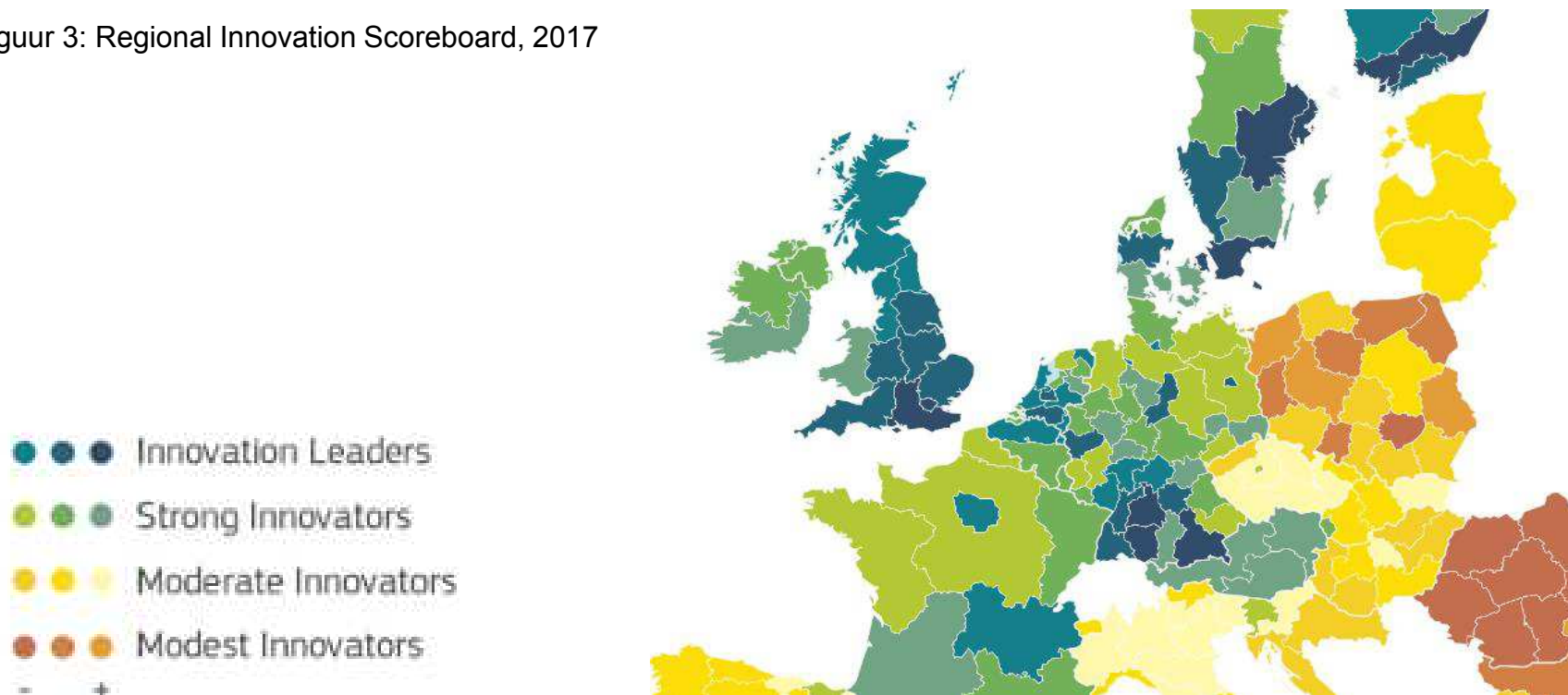
bovengemiddeld
gemiddeld
onder gemiddeld

3 Benchmark innovatieve regio's

A Innovatiekracht Noord-Brabant

- Noord-Brabant staat bekend als een innovatieve topregio: binnen Europa behoort Noord-Brabant tot de kopgroep (*innovation leader*)

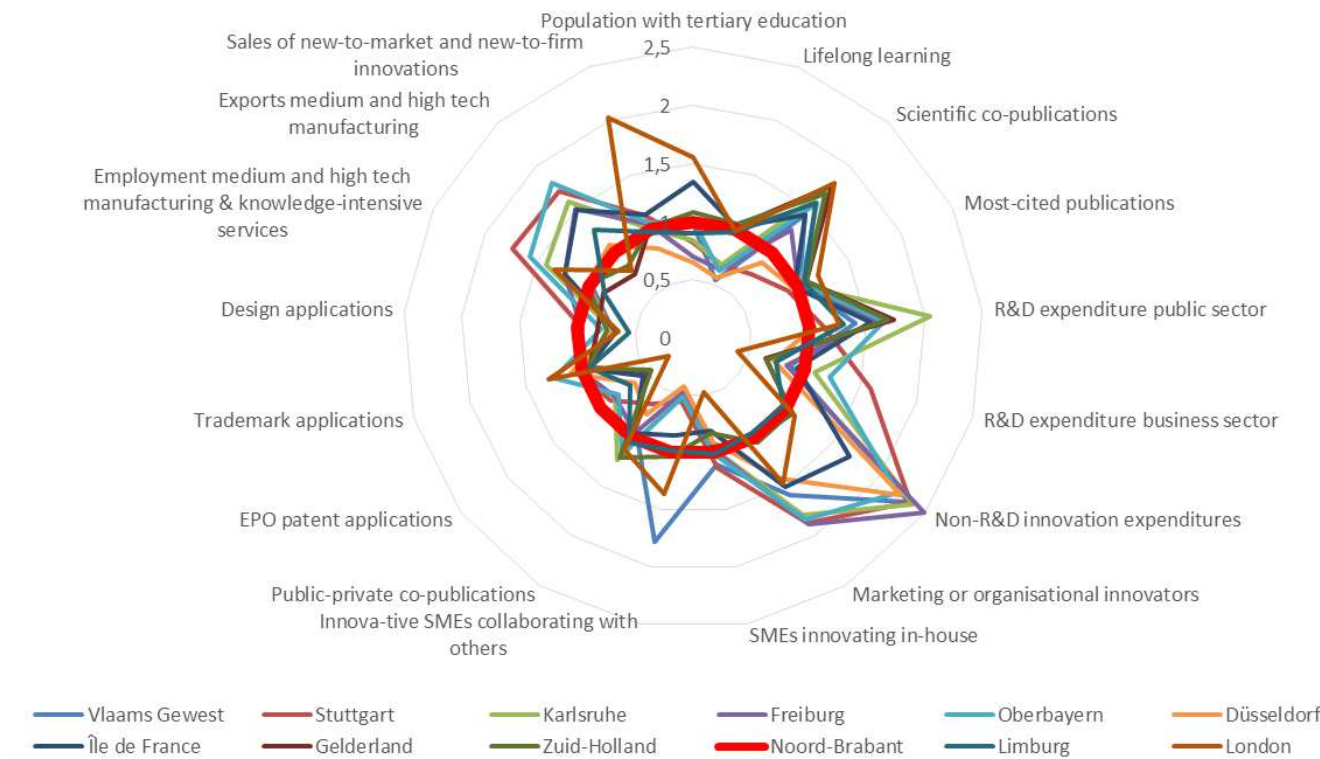
Figuur 3: Regional Innovation Scoreboard, 2017

Prov. N-Brabant, Regional Innovation Scoreboard, 2017

Drivers innovatiekracht

- In vergelijking met concurrerende gebieden heeft Noord-Brabant een sterk innovatief bedrijfsleven (patenten, private R&D-uitgaven). Concurrenten scoren sterker op publieke en non-R&D-uitgaven, publicaties, en medium en high tech werkgelegenheid en productie.

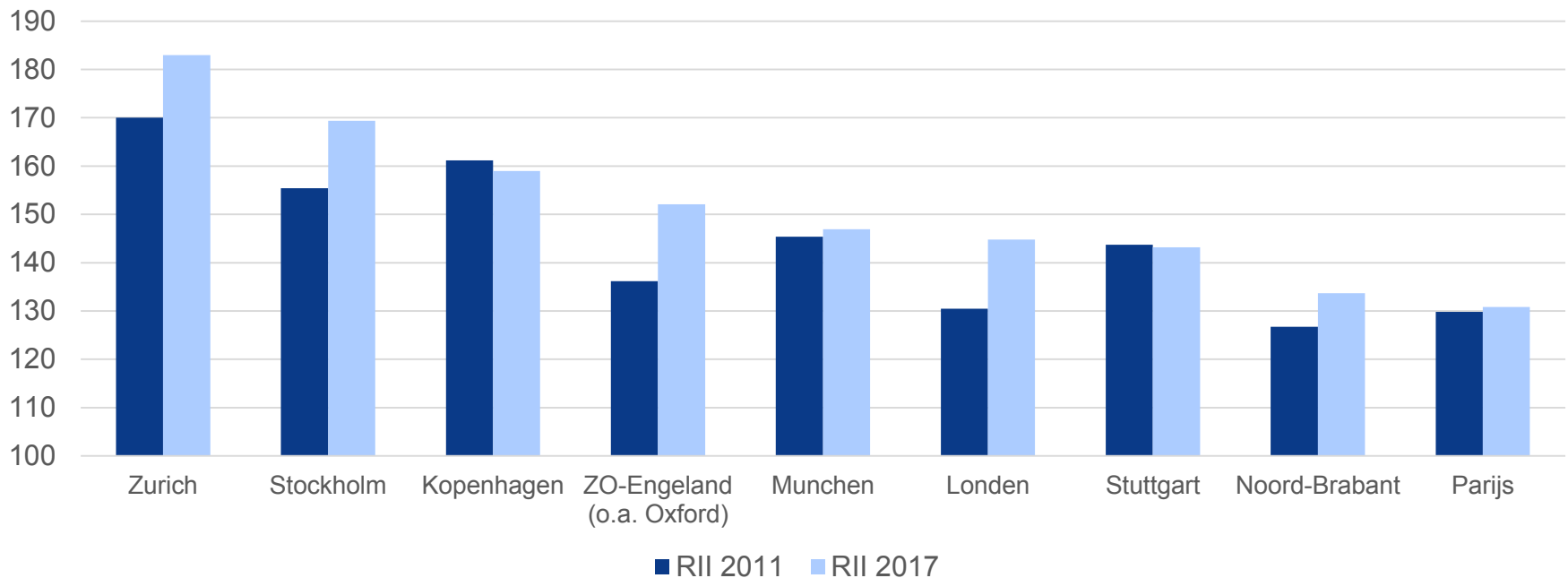

Figuur 4: Score N-Brabant op indicatoren Regional Innovation Scoreboard t.o.v. concurrerende gebieden

Bron: EC, Regional Innovation Scoreboard, 2017

- De innovatiekracht van Noord-Brabant is tussen 2011 en 2017 gegroeid, maar de score blijft achter bij andere Europese topregio's (ook wanneer wordt gecorrigeerd voor omvang bevolking en economie)

Figuur 5: Ontwikkeling totaalscore belangrijkste innovatieleiders (hoogste per land) t.o.v. de rest van Europa*

* = Gecorrigeerd naar omvang bevolking en economie

EC, Regional Innovation Scoreboard, 2017

Lessen andere topregio's voor Noord-Brabant

**Buck
Consultants
International**

Waarop scoren andere topregio's hoger

	Zurich	Stockholm	Kopenhagen	ZO-Engeland
Kennisecosysteem	Opleidingsniveau Life long learning Topuniversiteit	Opleidingsniveau Life long learning	Opleidingsniveau Life long learning Topuniversiteit	Topuniversiteit
Investeringsen		Publieke R&D Non-R&D Innovatie	Private R&D Publieke R&D	Publieke R&D Non-R&D Innovatie
Innovatie output				
Innovatief bedrijfsleven		Relatief veel meer kennisintensieve banen		
Export & Sales	Sales nieuwe producten	High Tech export		High Tech export Sales nieuwe producten
PPS	Meer PPS in innovatie		Meer PPS in innovatie	

Lessen andere topregio's voor Noord-Brabant

Buck
Consultants
International

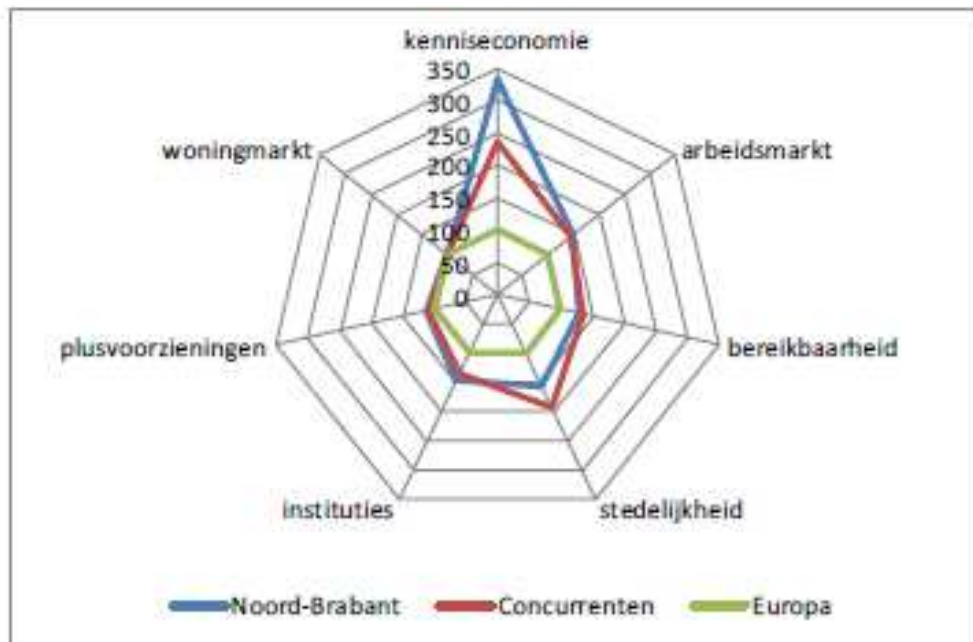
Waarop scoren andere topregio's hoger

	München	Londen	Stuttgart	Parijs
Kennisecosysteem		Opleidingsniveau		Opleidingsniveau
Investerings	Private R&D		Private R&D	Publieke R&D
Innovatie output				
Innovatief bedrijfsleven	Relatief veel meer kennisintensieve banen		Relatief veel meer kennisintensieve banen	
Export & Sales	High Tech export	Sales nieuwe producten	High Tech export	High Tech export
PPS				

Vestigingsklimaat

- N-Brabant heeft een uitstekend vestigingsklimaat; concurrerende regio's hebben deels meer massa (stedelijkheid), maar N-Brabant onderscheidt zich met een sterke kenniseconomie

Figuur 2: Kwaliteit vestigingsklimaat N-Brabant t.o.v. concurrerende regio's o.b.v. exportbestemmingen

Concurrenten: Limburg, Gelderland, Zuid-Holland, Vlaams-Brabant, Düsseldorf, Beieren, Baden Württemberg, Parijs, Londen.

- Bron: Benchmark 2016

ESD, Internationaal vestigingsklimaat N-Brabant, 2016

Tabel 1: Scores internationaal vestigingsklimaat, per indicator, t.o.v. concurrenten

Boven of gelijk aan gemiddelde concurrenten	Onder gemiddelde concurrenten
<i>Kenniseconomie</i>	
Private R&D Patenten Kwaliteit Universiteiten	Publieke R&D
<i>Arbeidsmarkt</i>	
Werkloosheid Participatiegraad	Opleidingsniveau Loonniveau
<i>Bereikbaarheid</i>	
Bereikbaarheid over de weg Toegang tot Internet	Congestie Bereikbaarheid door de lucht
<i>Stedelijkheid</i>	
	Marktpotentiaal Bevolkingsdichtheid Bevolkingsaantal
<i>Instituties</i>	
Effectieve overheid Belasting totaal Opleidingen kwantitatief Opleidingen kwalitatief	Inkomstenbelasting
<i>Plusvoorzieningen</i>	
Recreatie Omgevingskwaliteit	Cultuur en restaurants Natuur
<i>Woningmarkt</i>	
Kosten levensonderhoud Woonomgeving Huizenprijzen	Kwaliteit woningvoorraad

Concurrenten: Limburg, Gelderland, Zuid-Holland, Vlaams-Brabant, Düsseldorf, Beieren, Baden Württemberg, Parijs, Londen.

Bron: Benchmark 2016

ESD, Internationaal vestigingsklimaat N-Brabant, 2016

C Aantrekkingskracht voor talent

Middenmoot qua concurrentiepositie

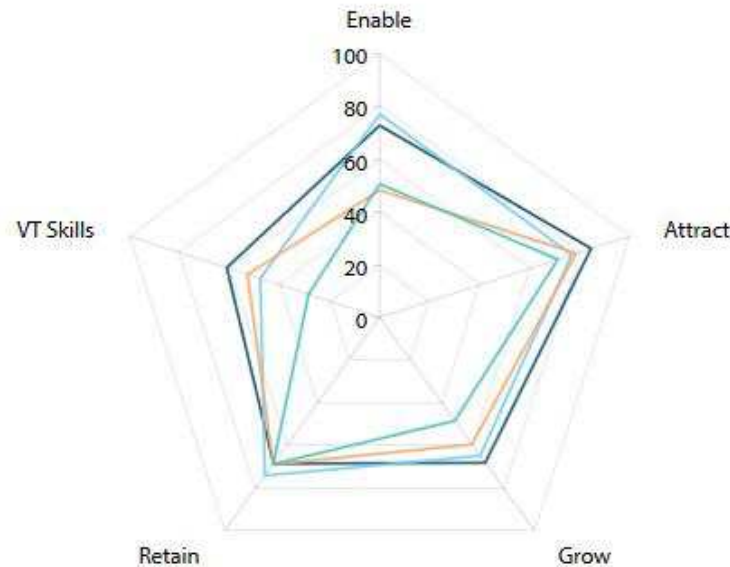
- Vijf pijlers van talent attractiviteit:
 - Enable
 - R&D uitgaven
 - ICT ontsluiting
 - Aanwezigheid Forbes 2000 bedrijven
 - Attract (vestigingsklimaat)
 - Welvaart
 - Kwaliteit van leven
 - Milieukwaliteit
 - Grow (groeimogelijkheden voor talent)
 - Aanwezigheid topuniversiteiten
 - Tertiair onderwijs
 - Gebruik van sociale netwerken
 - Retain
 - Kosten van leven (uitgaven en huur)
 - Veiligheid, voorzieningen (gezondheid)
 - International karakter, o.a.
 - Internationale connectiviteit (airport)
 - Aanwezigheid IGO's

#	Stad	Score
1	Zurich	71
2	Stockholm	68
3	Oslo	68
4	Kopenhagen	67
5	Helsinki	67
6	Washington	67
7	Dublin	66
8	San Francisco	63
9	Paris	63
10	Brussels	63
11	Amsterdam	62
...		
27	Den Haag	55
31	Eindhoven	53
34	Rotterdam	51

Insead GCTCI, 2018

Relatief hoge score voor aantrekken en vasthouden

- Eindhoven sluit aan bij de top als het gaat om aantrekken en vasthouden van talent
- Dit heeft te maken met de goede kwaliteit van leven, hoge persoonlijke veiligheid en goede zorg

Selected City Profile:

Zurich

Compare with:

Stockholm

Compare with:

Amsterdam

Compare with:

Eindhoven